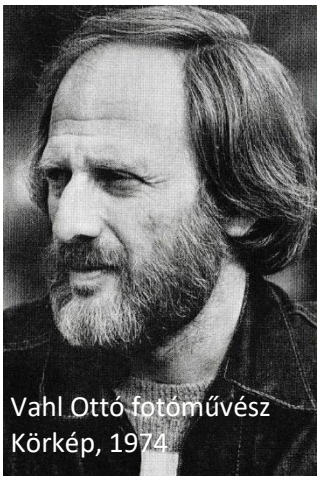

Vahl Ottó fotóművész
Körkép, 1974

Szakonyi Károly

Hatvanas évek

Kertész Ákosról

Aznap elég forgalmas volt a presszó, de azért ment az írás, ami megakaszthatott, az mindig valamilyen kellemetlen orgánumú vendég hangja lehetett, de a monoton zsinatolás nem zavart. Eléggé benne voltam az írásban, mégis feltűnt az a magas termetű, dús hajú fiatalember, aki bejött az üzletbe, egy pillanatig éppen az asztalomnál megtorpanva kutatón szétnézett a teremben, aztán határozott léptekkel az átellenbeni sarok felé indult, és megállt Fejes Endre asztalánál. Nem hallottam, hogyan köszöntötték egymást, de az illető nem tűnt régi ismerősének, Bandi mégis letette a töltőtollát, kezet fogtak, hellyel kínálta. A férfi nem maradt sokáig, valamit tárgyalak, aztán Fejes bepakolta táskájába az irományait, és együtt indultak kifelé. Amint az asztalomhoz értek, Bandi megállította és bemutatta. – Ismerjétek meg egymást, egyforma bolondok vagytok, ő is novellákat ír… – Felálltam és bemutatkoztam, az illető egy pillanatig küzdött a beszéddel, majd hirtelen egyhuzamban mondta ki a nevét: Kertész Ákos.

Az írását ismertem, a Kortársban jelent meg, erőteljes, jó novella volt, karosszéria-műhelyben játszódott, ezért bukkant rá Fejes, mert melósokról írt. Azokról, akikkel együtt dolgozott, mint karosszérialakatos. Akkor is a munkából, az 5. sz. Állami Autójavító Vállalattól érkezett műszak után a Marikába.

Nem volt olyan nagy Budapesten az irodalmi élet, hogy ne akadtunk volna össze itt-ott, azt már nem tudom, hogy a bemutatkozás utáni időben hogyan folytatódott a dolog, emlékezetemben most rögtön a Váci utcai lakásuk jelenik meg, ott ülünk a negyvenes számú ház emeleti lakásában, Tóth Rozi, a kedélyes kis feleség meg Miklóska, a kisfiúk körében, Ákos bort hoz, iszunk, és nagy beszélgetésben vagyunk. Ez a kép ismétlődik. Időnként egy kedves hölgy jelent meg a belső szobából, Ákos mamája, néha meg Lilla érkezett haza valamilyen irodalmi estről, ahol verseket mondott, de mindig ment is tovább, mi meg kaptunk valami harapni-

valót az ivászathoz. Olykor Ákosnak is kedve támadt verset mondani, József Attilát leginkább, vagy amikor már eleget ittunk, énekelt, az Old Man River-t, amolyan Paul Robesonosan. Ha memoriter mondott, és ebbe az ének is beletartozott, nem küzdött a szavakkal. Nagyon jó barátságba kerültünk, és amikor egyik nyáron Gyurkoviccsal meg Kiss Dénessel házat béreltünk Szárszón a Balaton partján, Ákosék is velünk tartottak, családostól vonultunk le egy egész hónapra. Közben néhány napra lejött Pestről Ténagy Sanyi, a költő is, felbukkant Bertha Bulcsu, mert éppen a közelben forgatta filmjét, a Tűzgömböket Fehér Imre, de arra autózott Lázár Ervin is. Neki már volt autója, egy szürke, lestrapált Opel, jobboldali ajtajában lötykölődött a befolyt esővíz, Stimátz Gabi, a felesége hozta Münchenből, amikor a pécsi balettel odakinn vendégszerepeltek. Jó kis tábor volt, az asszonyok főztek, mi meg ittunk és vitatkoztunk, írókról, a francia újhullámról, marxizmusról, lengyel filmekről, vagy csak marháskodtunk, nagy fürdések voltak és játékok a gyerekekkel. Gyurkovics néha magányos sétákat tett, ilyenkor verset írt fejben, *Szeretlek egy faluban…* olvashattuk később a szárszói versek között. *Szárszónak is egy a vége,* viccelődött Dénes az árnyékba húzódva, mert kerülte a napot, Bertha ugyanis elvitte vitorlázni, a tó közepén érte őket a szélcsend, és a fehér bőrű Dénes pecsenye pirosra égett.

Megismertük egymást. Ez a néhány ember alaposan megismerte egymást. Sok minden volt már mögöttünk, háborúban nőttünk fel, bele az ötvenes évekbe, mindenkinek megvolt a maga keserves története. Ákos apja cukrász volt, a fia kispolgári származásúnak számított, ezért nem vették fel egyetemre. Szakmát tanult, ezzel kellett megbékélnie, ami persze az írónak megfizethetetlen tapasztalatot adott, de emellett ott volt benne mélyen eltemetve a sérelem, és még mélyebben a háború alatti megaláztatás traumája is. Noha katolizált az apja, Ákos is üldözöttnek számított. Küzdött a trauma ellen, munkásként olyannak akarta érezni magát, mint a melós társai. Hitte ötvenhat igazságát, és amikor a feleségét, Rozit fejlövés érte a Kossuth téri vérengzéskor, vele ment a mentőben, a kórházban pedig, miközben aggódva figyelte az asszony küzdelmét az életért, sebesülteket ápolt, segített az orvosoknak a műtőben. Beszélt ezekről, de azok a negyvennégybeli napok nem kerültek szóba, csak sokkal később, mikor már írt is, írni is tudott róla, mostanság, a kétezres években.

Hatvankettőben együtt mentünk egyetemre. Ott volt velünk Szabó István is, a kitűnő novellista barátunk. Az állami ösztöndíj néhány forinttal kevesebb volt, mint a lakatosi fizetése, de tudván, hogy családfenntartó, hozzáadták az összeget. A lehetőség kárpótolta Ákost, diplomázhatott

magyar és népművelés szakon. Nagy filmbolond volt, készültek is filmjei. Az első, a *Mindennap élünk* egy karosszéria brigádról szól, a Ganz-MÁVAG-ban folytak a felvételek, meglátogattam a forgatást. Ákost overallban, svájcisapkában találtam a színészek között. Ott volt Sinkovits, Koncz Gábor meg a focista Sándor Csikar és a többiek, Bán Róbertet, a rendezőt Ákos instruálta szakmai kérdésekben. Akkoriban költöztek el a Váci utcából, a Margit híd budai hídfője közelében épült egy OTP-ház, a forgatókönyv árából tudott venni egy öröklakást. Attól kezdve ott jöttünk össze. Ákos a filmgyárban kapott állást, dramaturgként számos produkcióban vett részt, meg írta a maga forgatókönyveit a novellák, de akkor már lassanként inkábba regények mellett. A *Makra* nagy siker volt könyvként, filmként egyaránt. Kaptak érte a külföldi kiadók is, hiszen a sok hamis munkásábrázolástól eltérően ez a regény valódi munkás emberekről, igazi élethelyzetekről szólt, olyan bensőségesen, ahogy Steinbeck tudott írni az amerikai agrárproletárokról. Ilyen volt a *Sikátor* is. Színműveiben sem feledkezett meg arról a társadalmi csoportról, amiben otthon érezhette magát, és amit igaz empátiával tudott ábrázolni: az ipari munkásság, az úgynevezett kisemberek világát.

A hetvenes évek elején a Miskolci Nemzeti Színház dramaturgja voltam, amikor bemutattuk *Özvegyek* című drámáját. De emlékszem a József Attila Színházban a *Névnap*ra is. Miskolcon volt egy irodalmár tanácselnök-helyettes, kedvelte a színházat. Illés Istvánnal (ő rendezte az *Özvegyek*et is) felkerestük, és némi támogatást kértünk egy különös „fesztiválra." Azt találtam ki, hogy a futó magyar darabokat sorba hívjuk meg, és minden este más szerzőt mutassunk be. Ez persze többlet kiadással járt. Tetszett neki az ötlet. Meghívtuk hát Gyurkovics, Görgey, Páskándi, Csurka éppen műsoron lévő darabját, Kertész művét még játszottuk a színház egri filiáléjában (Gárdonyi Géza Színház), és éppen bemutattuk Bertha Bulcsu *Fürdőigazgatóját.* Az utolsó előadást követően nagy bankett volt Tapolcán, a Barlangfürdőben. Szendvicsek és italok, és fürdőzés a barlang vizében. Attól kezdve aztán ez a drámaírói társaság hetente találkozott a pesti Mátyás pincében. Megneszelte a Film Színház Muzsika szerkesztője, küldött egy fotóst, a következő számban megjelent a kép az asztaltársaságról, mellette csodálkozó cikk arról, hogy mi ez a barátkozás, hogyhogy egy asztalhoz tud ülni ennyi különböző alkatú író. Mert az igaz, hogy bár a magunkfaja hiú a sikereire, de nem emlékszem, hogy féltékenyek lettünk volna egymásra.

Ákos magánéletének minden gondját-baját jól ismertem. Sokszor jött hozzám nehéz pillanatiban egy kis batyuval, amikor éppen elhagyott valakit, ismertem új kapcsolatait, ahogy ő is az enyéimet. A hatvanas

évektől kezdve mindig tudtunk egymásról. Munkáit sokra becsültem és becsülöm, és azt is tudtam és tudom róla, mennyire együttérző a bajban lévő, a kirekesztett, a hátrányos helyzetben lévő emberekkel. Műveinek ez egyik legfontosabb vonulata. Ezt érzik a műveiből, azért lettek világszerte sikeresek regényei.

Szikár alakját, látom, csontos, szakállas arcát, a baseballsapka alól kicsillanó tekintetét, amely örökké kutatón néz az életbe, és eszembe jutnak a hatvanas évekbeli Belvárosi kávéház márványasztala, amin a műhelyből hozott alumíniumlapra tette papírra koh-i-noor töltőceruzájával rója a sorokat kissé hegyes, szabályos betűivel. Int, hogy üljek le hozzá, aztán nemsokára bejön Csák Gyuszi és kisvártatva Fejes Bandi, és azt mondjuk, menjünk át a sarki Grinzingbe egy pohár borra. Onnan aztán a Rézkakasba néhány palackra, tíz óra felé meg a Kárpátiába… A pesti éjszakában.

Nem tudom, megvan-e az alumínium alátét, és gondosan kihegyezett ceruzával ír-e most is a messze Kanadában, vagy a számítógép előtt ül, amin közben-közben egy gombnyomással maga elé tudja teríteni a világot, hogy rálásson mindenre, hiszen egyszer azt mondta két pohár bor között, hogy az embernek csak az az igazság válik vérévé, amelyet maga ismer fel.